

УДК: 378.4:371.214-057.875:061.1ЄС

В. І. БЛОКОПИТОВ, канд. пед. наук, доцент
Сумський національний аграрний університет, МОН України
вул. Кірова 160, м. Суми, 40021, Україна
belvas67@mail.ru

ОСВІТНІ ПРОГРАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УНІВЕРСИТЕТІВ ТА СТУДЕНТІВ

***Анотація.** Визначено необхідність створення спільних освітніх програм для вищих навчальних закладів Європи. Виявлено основні програми Європейського Союзу щодо участі університетів та студентів в освітніх інтеграційних процесах та їх часові межі. Показано основні передумови створення європейських освітніх програм, продемонстровано їх зв'язок і наступність. Висвітлено пріоритетні напрями діяльності кожної програми, їх першочергові завдання. Визначено практичну участь вітчизняних вищих навчальних закладів та студентів у європейських освітніх програмах. Підкреслено готовність України до участі в європейських програмах.*

Ключові слова: Європейський союз, вища освіта, співробітництво, мобільність, інтеграція, програма «Еразмус Мундус», програма імені Жана Моне, програма «Молодь в дії», програма «Вікно для молоді».

Постановка проблеми в загальному вигляді. З моменту створення Європейського Союзу (далі – ЄС) співпраця в освітній галузі є одним із основних принципів європейської освіти. Навчання, стажування, участь у дослідницькій роботі за кордоном дозволяє людині розширити мережу своїх контактів та свого спілкування і дає змогу поглибити знання іноземних мов. Для забезпечення сприятливих умов для такої співпраці у ЄС було засновано низку спеціальних програм, що являють собою механізми студентських та академічних обмінів між державами ЄС та країнами з-поза його меж. Програма Еразмус Мундус є найвідомішою з питань освітньої мобільності. Програма імені Жана Моне була започаткована 1990 року для пропагування ідеї об'єднаної Європи і поширення європейських студій в Європі та на інших континентах. Програма «Молодь в дії» робить суттєвий вклад у набуття компетентності і є ключовим інструментом, що забезпечує молодим людям можливості для неформального і неофіційного навчання європейського виміру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідженні проаналізовано програми ЄС (Еразмус Мундус, програма імені Жана Моне, «Молодь в дії») та інші програми, передумови їх створення та основну мету.

Формулювання мети статті. На підставі дослідження основних програм ЄС для університетів та студентів у статті ставимо за мету визначити участь української системи вищої освіти у зазначених програмах.

Вклад основного матеріалу дослідження. Програма Еразмус Мундус стала відповіддю на такі питання в системі європейської вищої освіти: підготовка громадян Європи до життя в глобалізованому міжкультурному суспільстві; підвищення якості та привабливості європейської вищої освіти. Мета програми – активізувати міжнародне співробітництво та підвищити мобільність серед студентів, викладачів,

науковців європейських університетів та вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ) на усіх континентах [7].

На освітньому порталі ЄС зазначено, що мобільність студентів виступає важливим чинником покращення якості вищої освіти. Навчання, стажування та дослідницька робота за кордоном збагачують індивідуальний досвід людини, надають їй можливість дізнатися більше про інші підходи до створення та поширення знань, дозволяють їй розширити мережу своїх контактів, дають змогу вивчити іноземні мови [2].

Такі принципи відповідають Лісабонській стратегії ЄС, згідно з якою уряди країн-членів ЄС взяли на себе зобов'язання перетворити європейську систему вищої освіти на найякіснішу та найдоступнішу в світі. Програма підтримує також реалізацію Болонського процесу (далі – БП), сприяючи уніфікації академічних ступенів та розвитку інтернаціоналізації університетської освіти.

Перший етап програми (2004–2008 рр.) складався з чотирьох напрямів:

- напрям 1 – високоякісні інтегровані магістерські курси, що пропонуються об'єднанням університетів у щонайменше трьох різних країнах Європи;
- напрям 2 – стипендії висококваліфікованим студентам старших курсів і науковцям з усього світу для продовження навчання або проведення досліджень;
- напрям 3 – магістерські курси Еразмус Мундус, що передбачають можливості для встановлення партнерства з ВНЗ у трьох країнах;
- напрям 4 – підвищення привабливості європейської вищої освіти через заходи, спрямовані на покращення престижу, наочності та доступності європейської вищої освіти [1].

У 2009/2010 роках виділено 7 624 індивідуальних мобільних гранти для фінансування навчання, досліджень і викладання протягом періоду від трьох місяців до трьох років на бакалаврському, магістрантському, докторському й післядокторському рівні, а також для викладацького складу. Завдяки цьому 1 561 громадянин з країн ЄС одержав можливість відвідати інші ВНЗ за межами Євросоюзу, а 6 063 студентів й викладачів з країн, що не є членами ЄС, мали можливість навчатись і працювати в інших інститутах з країн ЄС [3].

Крім того, у період з 2009 по 2013 рр. ЄС планує активізувати підтримку найобдарованіших студентів та викладачів із країн з-поза меж ЄС (запланований бюджет для програми Еразмус Мундус за попередніми підрахунками складатиме 950 млн. євро).

Логіка дослідження вимагає характеристики участі України в програмі. Отже, з початку реалізації програми у 2004 році стипендії програми Еразмус Мундус отримали 130 українських студенти та 27 викладачів, включаючи 33 студенти та 9 викладачів, яких було обрано для участі в Програмі протягом 2008/2009 навчального року. Ці студенти отримали стипендії у розмірі двадцяти однієї тисячі євро за один академічний рік. Крім того, всі студенти автоматично та безкоштовно отримували страховку на період навчання, яка покривала будь-які ризики, пов'язані з втратою здоров'я, працездатності тощо [3].

Доцільно охарактеризувати програму імені Жана Моне, яка була започаткована за ініціативою ЄС у 1990 році для пропагування ідеї об'єднаної Європи та в першу чергу адресована університетам, асоціаціям університетів та об'єднанням науковців і викладачів, що спеціалізуються на проблемах європейської інтеграції, іншим державним або приватним установам, що надають освітні послуги у сфері європейської інтеграції на місцевому та регіональному рівнях. Програма має три

основні завдання: 1) поширення знань про євроінтеграційні процеси, підвищення рівня поінформованості суспільства; 2) активізація науково-теоретичних дискусій та обговорень актуальних тем і проблем, осмислення сучасних характерних рис європейської інтеграції, осмислення її минулого та пошук майбутнього шляхом організації науково-практичних конференцій, дискусій і дебатів; 3) підтримка ВНЗ та науково-дослідних закладів, асоціацій університетів, які спеціалізуються на європейських студіях (програма Жана Моне діє в 61 країні світу; більше 700 університетів пропонують курси Жана Моне, які входять до їх навчальних планів. До мережі програми Жана Моне входять близько 1 500 професорів, які щорічно викладають для більше, ніж 250 000 студентів в усьому світі, розроблено та викладається 2 014 європейських модулів та курсів) [4].

Заслуговує на увагу той факт, що вперше українські університети та експерти були задіяні в програмі Жана Моне 2001 року. З цього часу розроблені та викладаються такі модулі програми імені Жана Моне: два в Донецькому національному університеті – «Основи європейського права» (2001), «Результати і перспективи європейської та науково-технологічної інтеграції» (2002); один модуль в Ужгородському національному університеті – «Розширення ЄС та Європейська політика сусідства» (2005); два в Донецькому державному університеті управління – «Європейська економічна інтеграція» (2006), «Європейська соціальна політика та моделі соціального партнерства» (2009).

Також реалізовано три проекти за напрямом «Підтримка інформаційної та дослідницької діяльності»: один – «Українська та Європейська синергія: Прозорість, мережевість та розбудова спроможності в сфері студій Європейської інтеграції в Україні» (2008) – за участю Всеукраїнської громадської організації «Українська асоціація європейських студій», другий – «Архітектура залучення Європейської безпеки: Інтеграція, співпраця чи конфронтація» (2008) – Донецьким державним університетом управління, третій – «Безпека людей та стратегія безпеки: інституції та політики в європейській перспективі» (2010) – Міжнародною асоціацією інституційних студій [4].

Наступницею попередніх програм «Молодь для Європи» і «Молодь» є нова молодіжна програма ЄС «Молодь у дії», що впроваджуватиметься протягом 2007-2013 рр. Програма робить суттєвий вклад у набуття компетентності і є ключовим інструментом, що забезпечує молодим людям можливість для неформального і неофіційного вивчення європейського виміру [9].

Означена програма ґрунтується на неформальній освіті і має на меті:

– розвивати солідарність і толерантність між молодими людьми, особливо для зміцнення соціального зв'язку в ЄС;

– посилювати взаєморозуміння між молодими людьми з різних країн; сприяти розвитку якісних систем підтримки молодіжної діяльності і життєздатності громадських організацій у молодіжній сфері;

– поширювати європейську співпрацю у сфері молоді [6].

Програму було створено для молоді та покликано виховувати почуття активного європейського громадянства, взаємної солідарності та толерантності і залучати молоді до формування майбутнього ЄС. Це сприяє мобільності, міжкультурному діалогу й навчанню в ЄС та поза його межами і закликає до співпраці всіх молодих людей, незалежно від їхнього освітнього, соціального і культурного походження [8].

Програма «Молодь у дії» спрямована перш за все на: молодих людей віком 13-30 років; молодіжних працівників, молодіжних лідерів, молодіжні організації, менеджерів проектів у сфері молоді та неформальної освіти, інші неприбуткові організації, асоціації та структури.

Загальна мета програми полягає в: 1) сприянні активної громадянської позиції молоді в цілому і її європейського громадянства, зокрема; 2) розробці принципів солідарності та толерантності серед молоді для сприяння соціальної згуртованості в ЄС; 3) сприянні європейському співробітництву в сфері молоді; 4) зміцненні взаєморозуміння між молодими людьми в різних країнах; 5) сприянні розвитку якості систем підтримки заходів для молоді і можливостей суспільно-громадських організацій у сфері роботи з молоддю [8].

Для кращого розуміння цілеспрямованості Програми слід звернути увагу на основні п'ять акцій:

– Акція 1 – Молодь для Європи (можливість для молодих людей з різних країн об'єднатись навколо тем, що представляють взаємний інтерес).

– Акція 2 – Європейська волонтерська служба (підтримка участі молоді в різних формах волонтерської діяльності як в ЄС, так і поза його межами).

– Акція 3 – Молодь у світі (співпраця у молодіжній сфері, зокрема обмін позитивним досвідом з країнами-партнерами з інших частин світу).

– Акція 4 – Системи підтримки молоді (підтримка роботи неурядових організацій, що діють на європейському рівні у молодіжній сфері, які мають на меті сприяти участі молоді в суспільному житті, обміну досвідом, знаннями та передовою практикою).

– Акція 5 – Підтримка європейської співпраці в молодіжній сфері (підтримка у проведенні семінарів та структурного діалогу між молодими людьми) [8].

Предметом уваги стали основні пріоритети цієї програми, а саме: 1) європейське громадянство, що базується на наданні молодим людям можливості усвідомити, що вони є європейськими громадянами); 2) активна участь молодих людей у громадському житті їхньої громади і підтримка різних форм навчання; 3) культурне різноманіття, що сприяє спільній діяльності молодих людей з різних культурних, етнічних чи релігійних громад, маючи на меті розвиток міжкультурного навчання; 4) залучення молодих людей з обмеженими можливостями, що передбачає участь молодих людей з менш привілейованих освітніх, соціально-економічних, культурних середовищ [8].

Інформаційні представники в Україні пропонують презентації програми «Молодь у дії» для зацікавлених аудиторій; творчі майстерні з окремих аспектів Програми; консультації з окремих питань проектів, які реалізуються або заплановані до реалізації; допомогу в налагодженні партнерства. Програму «Вікно для молоді» було створено в рамках іншої ініціативи Єврокомісії – «Молодь у дії». Пріоритетом діяльності цієї ініціативи було обрано сприяння мобільності, неформальній освіті та розвитку досвіду роботи з молоддю незалежно від соціального становища, культурного та освітнього рівня молодих людей. Головна мета програми спрямована на допомогу у налагодженні контактів, обміні досвідом та пошуку нових можливостей для навчання та розвитку між молодими людьми, молодіжними організаціями та робітниками, які займаються проблемами молоді, з країн Східного партнерства та ЄС [5].

У 2011 року в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв відбулася координаційна нарада проекту «Темпус – Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України». Основними державними партнерами проекту стали: Міністерство освіти і науки, молоді та

спорту України, Державна акредитаційна комісія України, Департамент атестації кадрів вищої кваліфікації МОНМС України, Національна академія педагогічних наук України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти України, Парламентський комітет з питань освіти і науки України.

Передумовами проекту стали: а) інтеграція національної системи вищої освіти до Європейського простору вищої освіти; б) система цінностей української вищої освіти є застаріла та непрозора ані для самих учасників освітніх процесів, ані для зовнішніх, зокрема міжнародних експертів; в) інноваційність вищої освіти визнана як основна мета України.

Основною метою проекту ініціатори обрали підтримку реформування українських ВНЗ завдяки впровадженню загальної, інноваційної, політично нейтральної екосистеми, яка гарантує взаємне порозуміння і довіру між різними учасниками національних і міжнародних систем забезпечення якості.

Пріоритетними завданнями проекту було визначено: 1) розробку нової стратегії забезпечення якості вищої освіти та підходів до прозорої та неупередженої оцінки якості освіти, в основу яких покладено Європейський досвід, що базується на «трикутнику»: освіта – дослідження – інновації; 2) розробку уніфікованої системи забезпечення якості освіти, що має бути поширена між усіма університетами, організаціями із забезпечення якості; 3) забезпечення організаційної, інформаційної та технічної підтримки системи забезпечення якості освіти; 4) розробку веб-порталу, де буде розміщено програмні документи для підтримки й устаткування різних процесів щодо оцінки і забезпечення якості; 5) розробку заходів, спрямованих на соціальну підтримку цього підходу до забезпечення якості, розвиток культури, яка визнає необхідність публічності процедур оцінювання якості; 6) підготовку персоналу ВНЗ до впровадження нової системи забезпечення якості освіти.

Важливо зазначити, що місія проекту вбачалась у тому, що вперше за десятирічну історію українських Темпус проектів представники всіх керівних органів вищої освіти України погодилися працювати разом над законодавством та процесами, спроможними побудувати довіру й неупередженість між усіма учасниками процесу та здійснити реформу національної системи забезпечення якості вищої освіти [1].

Висновки результатів дослідження. Отже, освітні програми Європейського союзу для університетів та студентів вибудовують міцні мости між країнами та надають багато можливостей навчатися в ЄС як для студентів, так і для дослідників у різноманітних сферах, популяризують партнерство між вищими навчальними закладами в ЄС та країнах-сусідах, зокрема Україні.

Перспективи подальших розвідок. Проведене нами дослідження, звичайно, не охоплює всіх освітніх програм ЄС для університетів та студентів. *Перспективи подальших розвідок* – у детальному аналізі результатів програм та можливості залучення вітчизняних ВНЗ до участі в освітніх програмах ЄС.

Література

1. Досягнення в системі вищої освіти України, починаючи з Бергена [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.nmu.edu.ua/bolon12.php>>.
2. Європейський освітній портал. Мобільність студентів та викладачів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <<http://www.eu-edu.org>>.
3. Національний Темпус-офіс в Україні. Еразмус Мундус [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.templus.org.ua/uk>>.

4. Национальный Темпус-офис в Украине. Програма імені Жана Моне [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy>>.
5. Представництво Європейського Союзу В Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner>.
6. Центр європейської інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://eurocentre.vn.ua/programa-molod-v-dii.php>>.
7. European Commission. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Erasmus Mundus Programme [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://eacea.ec>>.
8. European Commission. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Youth in Action Programme [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://eacea.ec.europa.eu/youth>>.
9. Summaries of EU Legislation . Youth in Action [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth.

В. И. БЕЛОКОПЫТОВ, канд. пед. наук, доцент
Сумской национальной аграрный университет, МОН Украины
ул. Кирова 160, г. Сумы, 40021, Украина
belvas67@mail.ru

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ПРОГРАММЫ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА ДЛЯ УНИВЕРСИТЕТОВ И СТУДЕНТОВ

***Аннотация.** Определена необходимость создания общих образовательных программ для высших учебных заведений Европы. Выявлены основные программы Европейского Союза относительно участия университетов и студентов в образовательных интеграционных процессах, их временные границы. Показаны основные предпосылки возникновения европейских образовательных программ, продемонстрирована их связь и преемственность. Обозначены приоритетные направления деятельности каждой программы, их первоочередные задания. Определено практическое участие отечественных высших учебных заведений и студентов в европейских образовательных программах. Подчеркнута готовность Украины к участию в европейских программах.*

Ключевые слова: Европейский Союз, высшее образование, сотрудничество, мобильность, интеграция, программа «Эразмус Мундус», программа имени Жана Моне, программа «Молодежь в действии», программа «Окно для молодежи».

V.I.BILOKOPUTOV, PhD (pedagogical sciences), associate professor
Sumy National Agrarian University,
Ministry of Education and Science of Ukraine
160 Kirova Str., Sumy, 40021, Ukraine
belvas67@mail.ru

EDUCATION PROGRAMS OF EUROPEAN UNION FOR UNIVERSITIES AND STUDENTS

***Abstract.** Relevance of joint educational programs for higher educational establishments has been determined. Main education programs of European Union for universities and students participation in education integration processes and their time*

borders have been highlighted. Main preconditions of European educational programs, their connection and succession have been demonstrated. Priority activities of these programs and their most important tasks have been clarified. Practical participation of Ukrainian higher educational establishments and students in European education programs has been determined. Readiness of Ukraine to participation in European programs has been emphasized.

It has been underlined that EU educational programs foster fruitful cooperation among different countries and create wide educational possibilities both for students and researchers in different spheres. It has been also emphasized that those programs promoted partnership among higher educational institutions in EU and neighboring countries. It has been pointed out that one of the key principles of the European education is the cooperation in the sphere of higher education. It has also been indicated that education, internship, participation in researches abroad allow a person to expand his or her network of contacts and communication circle and promote mastering foreign languages. For ensuring favorable conditions for such cooperation a number of special programs have been established in the EU. Those programs became the mechanisms for students' academic exchanges and mobility between the EU and other countries. In conclusion it has been emphasized that such programs are very important for Ukrainian system of higher education.

Key words: European Union, higher education, cooperation, mobility, integration, program «Erasmus Mundus», program Jean Monnet, program «Youth in Action», program «Window for Youth».

Bibliography

1. Advances in higher education in Ukraine since Bergen [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.nmu.edu.ua/bolon12.php>>.
2. European Education Portal. Mobility of students and teachers [Electronic resource] – Mode of access: <<http://www.eu-edu.org>>.
3. National Tempus Office in Ukraine. Erasmus Mundus [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.tempus.org.ua/uk>>.
4. National Tempus Office in Ukraine. Jean Monnet Programme [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy>>.
5. EU Delegation to Ukraine [Electronic resource]. – Mode of access: <http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/press_corner>.
6. European Information Centre [[Electronic resource]. – Mode of access: <<http://eurocentre.vn.ua/programa-molod-v-dii.php>>.
7. European Commission. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Erasmus Mundus Programme [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://eacea.ec>>.
8. European Commission. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Youth in Action Programme [Electronic resource]. – Mode of access: <<http://eacea.ec.europa.eu/youth>>.
9. Summaries of EU Legislation . Youth in Action [Electronic resource]. – Mode of access: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/youth.